

GEZİCİ BİR KÜTÜPHANE SERVİSİ NASIL TEŞKİL EDİLMELİ?

Lousiana'nın Bir Örnek Kütüphanesinin Gezici Servisi

YAZAN: Kathryn Adams

Çev: Melâhat AN'ACAN

Kitabı köylere nakleden at arabasından, göz alıcı renkli, uzun yolla kateden modern gezici kütüphane kamyonuna kadar hayli zaman geçmiş tir. Fakat, arzu ettiği veya ihtiyacı olduğu kitapları okuyucuya sunmal olan gaye değişmiş değildir.

1925 te, Louisiana'da sadece beş küçük şehir Kütüphanesi vardı. Bugün altmış dört kazadan kırk altısının, faaliyetini bütün kazada gösteren bir kütüphane servisi vardır. Kırk dokuz işler halde kütüphane mevcut olup, kütüphane hizmetinden tamamen mahrum sadece altı kazadır, dördü müstesna, bütün kaza kütüphaneleri, mevcudiyetlerini, Louisiana Eyalet Kütüphanesinin teşkil ettiği kitap sergilerine borçludurlar. Bunlar, önceleri masrafları büyük miktarda eyalet kütüphanesi tarafından ödenen, halka iyi bir kütüphanenin ne olduğunu göstermek gayesiyle bir sene için kurulmuş, örnek kütüphaneler oldular. Sergi halindeki bu gösteriler sona erdikten sonra, eğer halk kütüphaneye alâka göstermekte devam ediyorsa, eyalet kütüphanesinin bunun bütün masraflarını üzerine alması lâzımdı. Bunun için, kamyon bulunmadığı ikinci dünya harbi esnasında kurulanlar müstesna, örnek kütüphanelerin herbirine köylere aydınlatmak amacıyla bir kütüphane kamyonu temin etti. Bu kamyon, kazanın sebekesinin bağlı olduğu merkez kütüphanesinden başka büyük şehirlerden ilâve kütüphaneleri de içine alan servisin tamamlayıcısıdır. Son senelerde gezici kütüphaneler nüfusu iki binden az olan yerlerde ilâve kütüphanelerin yerini tutmaktadırlar.

Servisin Esası :

Louisiana'da, gezici kütüphane doğrudan doğruya şahsi ihtiyaçları karşılamak için düşünülmüştür.

Duraklar, münasip yerlerde tayin edilmiştir: Postahane, kasabanın bakkalı, kilise, yurt, fabrika, konak yeri olmuş bir arazi gibi.

Kütüphane, umumiyetle her on beş günde bir geçer, okuyucular hangün, hangi saatte şu veya bu yerde duracağını bilirler. Umumî kaide rak, ancak en aşağı beş veya on okuyucu olan yerde durur; halkın rek yerleştiği, evlerin birbirinden en aşağı dört yüz, beş yüz metre u-
ta olduğu havaliler müstesna, evlerin önünde durmaz. Okullara uğra-
sı öğrencilere ders kitapları dağıtmak için değildir, okul idarecileri ço-
kların istedikleri kitapları seçebilmeleri için dersten çıkmalarına izin
irler.

Kullanılan gezici kütüphane kamyonu örnekleri:

Louisiana'da bu gaye için kullanılan bütün kamyonlar umumiyetle
- 2 tonluk bir iskelet üzerine bina edilmiş ve okuyucuların içine gire-
cekleri şekilde düzenlenmiştir. Şöför mahallinin arkasında 3 veya 5
trelik bir kısım bunun için boş bırakılmıştır. Sağ taraflarında iki kapı-
ve hareketin kolay olacağı şekilde, umumiyetle birisi ön, diğeri arkada
leştirilmiş iki çalışma masası vardır. Her iki tarafına raflar, arkaya
emua etajer ve klasörleri konulmuştur. Çatısında bulunan pencere,
nyon içindeki lâmbalarla aydınlık, sıcak suyun devri ile ısıtma, kapı
pencerelerdeki açılıp kapanabilen camlarla havalandırma tertibatı te-
1 edilmiş, ayrıca içine bir elbise askılığı, yedek kitaplar için duvar içi
apları, içinde gezici araba lâmba ve âletleri bulunan bir dolap yerleşti-
niştir. Bazı vasıtalar iklim değişikliklerine göre cihazlanmışlardır.

Bu tip kamyonlar, büyüklüklerine ve rafların yerleştirme tarzlarına
ve 1500 veya 2000 e yakın cilt nakledebilirler. Son bir modelin iç raflardan
ışka, kamyon durduğu zaman madenî kapakları yukarıya kalkabilen, iç-
ine fazladan 500,600 cilt kitap yerleştirilebilen dış rafları da vardır.

Kitapların nüvesi :

Eyalet kütüphanesi, örnek kütüphanelere sadece personel, kamyon
zahire temin etmekle kalmayıp onlara bütün kazaya tahsis edilmiş ki-
maları temin eder.

Kazada tertip edilecek bir kitap sergisi için, örnek kütüphanenin
hışından birkaç hafta önce ilk gönderilen kitap sayısı en az 8000 cilt
ıp, üç kişiye bir kitap düşecek kadardır, bu miktara sonradan her haf-
gelen yeni kitaplar veya okuyucular tarafından istenen eserler eklen-
ştir. Yetişkinlere ait eserlerle, çocukların ve gençlerin okuyabilecekleri
erlerin yüzdesi kaza halkının yaş gruplarına taksimine ve bilgi seviye-
ne göre değişir. Seviye yüksek olan kazalarda, büyüklerin okuyacağı

kitapların sayısı yüzde 60, 65 e çıktığı halde, nisbeten seviye düşük olan yerlerde yüzde 35, 40 a iner.

Kitap temininde o havalinin ekonomik vaziyeti, esaslı endüstri ziraatı, millî kaynaklar, halkın eğlenceleri, dini, ırkı gibi hususlar g önünde tutulur.

Kazaya tahsis edilmiş nüve teşkil edilince, 2500, 3500 cilt gezici kütüphaneye ayrılıp, geri kalanlar merkez kütüphanesi raflarına konur, i ve kütüphanelerin her birine en aşağı 1000 cilt gönderilir, süplemant mahiyetteki kitaplar ödünç alma nisbetinde stoklar teşkil edilmek üzere merkez kütüphanesinde saklanır. Merkezin kitapları ihtiyaç nisbeti göre herhangi bir dağıtım merkezine havale edilir. İlâve kütüphane gezici kütüphaneler arasında, kitaplardan azamî istifade edilebilecek koleksiyonlar değışecek şekilde bir devir tesis edilmiştir.

Her gezici kütüphane, kitaplar gibi ödünç vermek üzere muayyen miktarda mecmualar satın alır. Kazalara, okuyucuların zevk ve ihtiyaçları göre seçme işi değışir, çocuklar için birçok mecmualar bulundurulur.

Müracaat kitapları olarak, her kamyonunda bir ciltlik bir ansiklope bir lûgat, bir atlas, World Almanac, bir me hazlar külliyatı ve bir İn bulundurulur, bütün bu eserlerden yerinde istifade edilir, bazan ik nushalar okuyucuya verilebilir.

Okuyucular, ihtiyaçları olan fakat kütüphane kamyonunda bulunmayan eserleri isteyebilirler. Eğer aranan bir eser, kazaya tahsis edilen kitaplar arasında yoksa ve bu, ismi bilinen muayyen bir eser ise Eyalet Kütüphanesinden ödünç alınır veya muayyen bir eserden bahis mevzu değilse o zaman daha çok seçme imkânı olabileceğinden, satın alınır.

Personel :

Bir kazanın bütün kütüphanelerini o kazanın kütüphanecisi idare eder. Kütüphanecinin Kütüphane Tetkikçileri Devlet Kurulundan bir sertifikaya sahip olması, yüksek kütüphaneciler okulundan mezun olması zorunludur. Her kazada, kütüphaneci servise ait her türlü idari işlerden mesuldür, gezici kütüphanenin faaliyetini, devrinin idare eden odur.

Kütüphanecinin gezici kütüphaneden asıl mesul olan diplomalı kütüphaneci veya kütüphaneci öğrenci olan bir yardımcısı vardır, ve kitap temininin büyük bir kısmının kamyonla yapıldığı kazalarda ekseriya kütüphanenin seyahatine katılır. Kütüphanenin faaliyetine başlamasında

el, yolların, durakların tesbiti işine iştirak ederek, okullara gider, öğrencilerle konuşur, kütüphanenin okula ilk gelişinden itibaren çocukların uya kitap alabilmeleri için onlara kayıt işleri doldurtur, imzalatır.

Kadın veya erkek, her kamyon şöförü orta tahsilini yapmış olmalı, letin tanıdığı bir ehliyeti bulunmalıdır, ve şüphesiz o havaliden olma- zanın insanlarını tanması ve kitaplarla ilgili kimse olması şayanı siyedir. Kamyonun idaresinden başka günlük işlere yardım eder; raf- kitapları yerleştirir, kamyonun temiz tutulmasını sağlar, tamirat iş- ii yaptırır.

Kütüphanenin açılışından evvel, personel için yetiştirme stajları açı- bu müddet zarfında Louisiana Eyalet Kütüphanesinin malûmat kitap- ından faydalanılır. Bundan sonra personel, kendi kendini yetiştirmesi muntazam toplantılar yapmaya teşvik edilir.

Yolların ve durak yerlerinin tesbiti :

Bir kazada kütüphane açmaya karar verilince, oranın halkı, (halkın lışı, bilgi seviyesi vs.. gibi) mühim teşekküller, idarecileri, gazete- ve yazı işleri müdürleri, muhtelif kiliseler, kiliseye mensup kimseler hakkında bilgi edinmek için araştırmalar yapılır.

Kadın veya erkek, her kamyon şöförü orta tahsilini yapmış olmalı, ev ve köprülerin vs.. yerlerini son şekilleriyle gösteren, ve aşına oı- r bir haritası bulunmalı, muhtelif toplulukların yerlerini, tahmini ola- ehemmiyetlerini, esas yolları, göller ve sular gibi tabii arızaları bil- , o mevkiin müesseseleri, öğretim üyeleri, ziraat memurları, mezhep- anları ve grupları, okul otobüs şöförleri, posta müvezzileri muhtelif p başkanları ile, kaza hakkında faydalı bilgiler edinecek, hizmetleri- acak şekilde münasebet halinde olmalıdır.

Her mülâkattan sonra kütüphaneci 7.5 X 12,5 sm. lik, şehrin ismini, ısı dağılışını, görüştüğü şahsın ismini, adresini, telefon numarasını, eğini ve hatta zevkini gösteren her türlü müşahadeleri yazabileceği fiş doldurur. Fişler kütüphanecinin herhangi bir yere gitmeden, dan- ce kiminle konuştuğunu, o havaliye gittiği zaman kimi bulacağını ko- kla bilmesi için gruplar halinde dizilir. Bu bir müessese ise, kart üze- e müessesenin ismi, başkanın ismi (adresi ve telefon numarası ile), antı tarih ve saatleri, daha bu nevi müesseseler ile lüzumlu her türlü mat kaydedilir. Bütün bu bilgiler, kütüphanenin ilerde nerelere mü- at edeceğini tesbit etmeğe yarar.

Mümkün olduğu kadar çok bilgi edindikten sonra, kütüphaneci geceği yerlerin tesbitine başlayabilir, hatta halkı tanıyan bir kimse de kütüphanecisine refakat edebilir. Durak yerleri arasındaki mesafeyi ihtimamla ölçer, her durakta kütüphanenin yapacağı hizmeti izah eder, tam nüfuzunu öğrenir, halkın kütüphaneyle olan münasebetini üzerine almak üzere ailelerinden birisini namzet göstermelerini ister ve kütüphaneyle ilgili haber, kütüphane gaye ve istifade şekli hakkında halkı aydınlatması için bu şahsa gönderilir. Pek çok kimse bu iş için namzet olabilir, fakat vakti feleri resmî bir sıfatı yoksa da çok mühimdir. Kamyonun hareketi arada, kütüphaneci yolların vaziyeti, kamyonun hızı, çalışmasına tesir edebilecek her türlü müşahadeleri (muayyen saatlerde işleyen gemi muayyen saatlerde kapanan geçitler, tamir edilmekte olan yollar gibi) not eder. Bundan sonra kazanın haritasını, bütün havalıyı dolaştırabilecek şekilde, daha önce edindiği bilgileri de hesaba katarak tetkik eder.

Umumiyetle program, kütüphanenin 15 günde bir devir yapacağı her akşam yerine dönebileceği şekilde hazırlanır, ekseriya haftada bir kere, yardımcı kütüphane hizmetini gördüğü büyük şehirlere gider. Her durakta, okuyucuların kitaplarını seçebilecek kadar zamanları olmalı, beş günde okuyabileceğinden fazla olmamak şartıyla herkesin arzu ettiği kadar kitap alabilmelidir. Başlangıçta çocukların alabileceği kitap stokları her zaman kâfi gelmeyeceği için, tahdit edilmiştir.

Bir harita üzerinde, kütüphanenin takip ettiği yollar ve diğer harita üzerinde de bütün duraklar işaretlenerek yapacağı her devir gösterilir. Duraklar arasındaki mesafe not edilir, saatler okuyucu sayısına göre yolların vaziyetine göre tanzim edilir. Durak müddeti asgari bir çeyrek saattir, icap ederse birkaç saat te durulabilir. Gezici kütüphanenin, yardımcı kütüphane vazifesini gördüğü zaman, aynı havalide ister belli bir yerde durarak, ister okuyucuların rahatlığını temin maksadiyle hareket halinde olarak, bütün bir gün kaldığı olur.

Bir günde 30 dan 120 Km. ye kadar yol katedilebilir, personel yemeği için yarım saatlik bir izin müstesna günde 8 sekiz saat çalışır. Kütüphanecinin çalışma saatleri, gidiş veya dönüş olsun, hususî işleri karşılamak için kitap tedarikine zaman bırakacak, kütüphaneyi dolaştırma ne koyacak, icabında diğer personele yazı işlerinde yardım edebilecek şekilde tanzim edilmiştir.

Diğer taraftan, hiç olmazsa 15 günde bir gün, kamyonun esaslı temizliği (yıkama, boya, cilâ, ufak tefek tamir işleri için), afiş tablosu

nilenmesi, ilâve veya atılma suretiyle kitapların düzene konması için rılır.

İlân :

Halka, gezici kitap verme servisinin kuruluşunu ilân etmek için mümkün olan her türlü haber verme vasıtası kullanılır.

- a) Kaza kütüphanesinin ne olduğu
- b) Halka sunulacak kitapların cins ve sayısı
- c) İlk senede servisin finansman ve Eyalet Kütüphanesinin iştiraki
- ç) Gezici kütüphanenin ve yapacağı hizmetlerin ne olduğu
- d) Sergi halindeki ilk gösteri sona erdikten sonra servisin finansman ve idare şeklinin nasıl olacağı hakkında bir hülâsa yazmakla ve bununla konuşma sonunda, kendisine daha önce izah edilenleri hatırlayaması için, halka dağıtmakla işe başlanır, buna bir de kütüphaneyi mazalarda temsil edecek renkli posta kartı iliştirilir.

Kütüphanenin göreceği hizmet hakkında makaleler neşredilip, kütüphanenin kitap ve mecmua vaziyetinden, istek üzerine kitap temini imnlarından bahsedilir, makaleler kütüphane resimleriyle süslenir, bazı zeteler röportajlar yapar. Kütüphanenin saatleri bildirilir, bunlar bazı nlik neşriyat için muntazam mevzular teşkil eder; haftalık mecmua- haftanın programını, muntazam havadisler halinde veya kendi haber-i dahilinde bildirirler.

Radyo ve televizyon istasyonları yeni servislere ait kısa haberler ve, sabah neşriyatlarında kamyonun yapacağı devri söyler, kütüphanenin, diğer personelin veya okuyucuların yapacakları konuşmaları yalar.

Her durak yerinde geçiş gün ve saatleri ile "Kütüphanemiz burada durur" levhası vardır. Mümkün olduğu kadar, bu levhaların devamlı olmasına gayret edilir, duvar veya bir direğe tesbit edilir.

Okullara, gelecek aylarda, kütüphanenin geçeceği tarihi bildiren xvimler dağıtılır, okuyuculara bazan kamyonun bir daha sefere geçeceği zamanı bildiren takvimler de gönderilir.

Köylerde, dinî bültenler servisinin açılışını ilân eder ve alâkahılar n kitaplar hakkında kısa kommanterler hazırlar. Bundan başka, kü-

tüphanenin geliş saatleri, kulüpler, dinî topluluklar, okullar ve ilgili sâlar vasıtasıyla halka duyurulur. Posta ile, kütüphaneyi temsil eden re li kartlar üzerine "Kütüphane filân yerde, filân saatte bulunacak, dos rınızı, komşularınızı haberdar ediniz" yazılarak gönderilir.

Kamyonun geleceği ilk günün gecesi, mümkünse, halk ile kütüp ne arasındaki münasebeti idare edecek olan kimselerle halkı kütüphe nin gelişinden haberdar etmeleri için telefon konuşması yapılır, bu üzerine kazada ilânlar yapışır, dükkân vitrinlerine bazı kitaplar kon

1957 de Louisiana Eyaletinin gezici kütüphanelerinin taşıdığı k sayısını 2 milyondan fazla olup umumî kütüphanelerin devir yapmak ü ayırdıkları kitap sayısının 4 te biridir - gezici kütüphanelerin halk hiz tinde oynadıkları rolün ehemmiyetini kâfi derecede gösterir. Böyle kütüphaneden kitap dağıtmak, kütüphaneciyi en çok memnun eden ç malardan biridir.